

Tabu językowe w badaniach ukrainistycznych – dorobek i perspektywy

Jadwiga Stępnik-Szeptyńska

Uniwersytet Jagielloński, Kraków – Polska
jadwiga.stepnik@uj.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0001-9890-6027>

Мовне табу в україністиці – досягнення та перспективи

Ядвіґа Стемпнік-Шептинська

Ягеллонський університет, Краків – Польща

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто стан дослідження проблеми мовного табу та евфемізмів в українській мові. Авторка переглядає та обговорює вибрані праці, щоб проілюструвати найважливіші напрямки та тенденції досліджень. Публікації представлено з урахуванням відомого у науковій літературі поділу на давні та сучасні табу. В окрему групу виділено роботи, в яких обговорюються табу й евфемізми у фольклорі, а також у художній літературі й перекладі, та праці теоретичного характеру. У висновках зазначено прогалини в опрацьованні теми, вказано перспективи дослідження, як-от необхідність розробки словника табуйованої лексики та евфемізмів у сучасній літературній мові, поєднання проблем табу й евфемізмів у діалектах української мови та дослідження давніх табу й евфемізмів.

Ключові слова: мовне табу, евфемізм, українська мова, дослідження, досягнення, перспективи

Language taboo in Ukrainian studies – achievements and prospects

Jadwiga Stępnik-Szeptyńska

Jagiellonian University, Cracow – Poland

ABSTRACT. This article presents the state of research on language taboo and euphemisms in Ukrainian. It gives an overview and brief discussions of selected works, enabling the main tendencies to be recognized and illustrated. The distinction between so-called primitive and modern taboo is included. Publications dealing with language taboo and euphemisms in folklore as well as literature and translation are treated separately. The conclusion points to some research gaps and outlines future perspectives, such as a dictionary of taboo words and euphemisms in standard Ukrainian, a synthesis of dialectal data, and a historical account.

Keywords: language taboo, euphemism, Ukrainian language, research, achievements, prospects

1. Pojęcia, cel artykułu

Problematyka tabu była i jest przedmiotem badań wielu dziedzin nauki, w tym także językoznawstwa. Lingwiści koncentrują się na przejawach ogólnego zjawiska tabu w języku. Istnieją jego różne definicje [Dąbrowska 1993: 14–32], ale można w nich dostrzec pewne powtarzające się, wspólne elementy, takie jak zakaz wypowiedziania określonych słów czy podejmowania danych tematów. Konsekwencją działania tabu w języku może być milczenie lub użycie słów i wyrażeń zastępujących te zabronione, czyli eufemizmów. Często w pracach, które ich dotyczą, jako przyczynę tworzenia takich jednostek podaje się tabu językowe.

Omawiane zjawisko ma różną motywację – od magii i wierzeń (tabu pierwotne) po względy towarzysko-obyczajowo-społeczne (tabu nowożytne) [Widłak 1968: 11]. Tabu jest zmienne w czasie i przestrzeni, nie ma charakteru bezwzględnego – nie obowiązuje zawsze, wszędzie i wszystkich. Przejawy tego fenomenu w języku można zaobserwować w różnych jego odmianach (ogólnej, terytorialnych, środowiskowych, stylistycznych) i na różnych etapach jego rozwoju.

Niniejszy artykuł ma na celu zaprezentowanie ukrainistycznego dorobku w zakresie zjawiska tabu językowego i związanych z nim eufemizmów. Przez zawarte w tytule pojęcie badań ukrainistycznych rozumie się badania i ich wyniki przeprowadzone na materiale języka ukraińskiego. Zadaniem proponowanej pracy jest nakreślenie pewnych kierunków i tendencji, które można zaobserwować, analizując wybrane publikacje dotyczące omawianej problematyki. Autorka artykułu ma świadomość, że niemożliwe jest (z różnych względów) wyczerpujące przedstawienie

w proponowanym tekście wszystkich istniejących prac dotyczących problematyki tabu w języku ukraińskim. Wybór zaprezentowanych publikacji jest podyktowany względami praktycznymi (m.in. możliwością dotarcia do określonych źródeł) i ma charakter subiektywny, wynikający z wiedzy i osądu autorki. Zarysowanie dotychczasowych trendów w prezentowanych badaniach pozwala jednocześnie dostrzec istniejące w nich luki i pokusić się o nakreślenie perspektyw badawczych, co jest również celem niniejszego artykułu.

2. Stan badań

Wybrane prace dotyczące tabu językowego i eufemizmów zostaną zaprezentowane z wykorzystaniem¹ funkcjonującego w nauce podziału na tabu pierwotne i nowożytne [Widłak 1968: 11], motywowanego przyczynami powstawania zjawiska. Uważa się, że tabu nowożytne jest swoistą kontynuacją tabu pierwotnego [Widłak 1968: 11]. Trzeba zaznaczyć, że część omawianych prac, w których obecna jest problematyka tabu nowożytnego, zawiera także dane z zakresu tabu pierwotnego. Osobno wydzielono publikacje omawiające tabu i eufemizmy w folklorze, a także w literaturze i przekładzie oraz prace o charakterze teoretycznym. Taki podział, zdaniem autorki, pozwala zorientować się w sferach zainteresowań badaczy tabu i eufemizmów na gruncie języka ukraińskiego.

2.1. Tabu pierwotne

Najczęściej wymienianymi przez autorów dziedzinami oddziaływania tabu pierwotnego w języku są nazwy bóstw, demonów, zwierząt, chorób oraz określenia związane ze śmiercią. Problematyka eufemizmów tabuizowanych nazw zwierząt jest obecna w artykule Ołeny Chomik *Евфемізма на позначення табуїтованих тварин в українському лінгвокультурному просторі*. Autorka stawia sobie za cel określenie mechanizmów eufemizacji nazw kilku grup zwierząt, takich jak zwierzęta niebezpieczne dla człowieka (niedźwiedź, wilk, żmija), zwierzęta uważane za magiczne i mające kontakt ze światem nadprzyrodzonym (bocian, żuraw, zając) czy zwierzęta domowe, wymagające różnego rodzaju ochrony, np. przed siłą nieczystą (krowa, owca). Ta sama badaczka w obszernym artykule *Особливості дослідження української оберегової евфемистичної лексики* analizuje różnorodne eufemistyczne nazwy zjawisk, osób, zwierząt, istot nadprzyrodzonych, tabuizowanych z powodu wiary w magiczną moc słowa. Autorka zwraca uwagę na ścisły związek między

¹ Andrzej Tyrpa w artykule *Polski wkład w badanie tabu językowego* stosuje kryterium chronologiczne w prezentacji prac polskich badaczy [Tyrpa 2016: 13–23].

zjawiskiem tabu a eufemizacją oraz określa sposoby eufemizowania i motywację nazw zastępczych.

Problematyką tabu i eufemizmów śmierci zajęła się Olha Pyskacz w artykułach *Табу в поховальній обрядовості Закарпаття: етнолінгвістичний аспект* oraz *Евфемізми та інші вербальні репрезентанти концепту „смерть” в українських говірках Закарпаття*. W pierwszej z przywołanych prac autorka przeanalizowała znaczenie i motywację tabu wyrazowego, komunikacyjnego, a także pozawerbalnego w zakarpackim obrzędzie pogrzebowym na podstawie własnych zapisów dokonanych w 35 miejscowościach w latach 2010–2019. Drugi artykuł dotyczy eufemizmów i dysfemizmów ze sfery śmierci w ukraińskich gwarach Zakarpacia. Przeanalizowano je pod kątem znaczenia i struktury, na tej podstawie ustalono m.in., że w badanych jednostkach odzwierciedla się wiara w życie pozagrobowe, animistyczne wyobrażenia na temat duszy ludzkiej, a także chęć pokonania strachu przed śmiercią. Z punktu widzenia struktury badane jednostki to jedno- lub wielowyrazowe formacje, w skład których weszły przede wszystkim czasowniki i rzeczowniki [Пискач 2021: 181, 184].

Maria Redkwa jest autorką artykułu *Непряма номінація чорта в українських народних чарівних казках (у записах XIX ст.)*, w którym analizuje eufemistyczne nazwy diabła odnotowane w magicznych bajkach ludowych, takie jak *німець*, *щезби*, *щезун* itp. Praca, którą warto wymienić w kontekście badań tabu językowego, to słownik autorstwa Natalii Chobzej *Гуцульська міфологія. Етнолінгвістичний словник*. Mimo że nie dotyczy bezpośrednio problematyki tabu, to można odnaleźć w nim eufemistyczne określenia istot nadprzyrodzonych z gwarach huculskich. Co ważne, słownik przy odpowiednim hasle wskazuje bezpośrednio, że dany leksem jest eufemizmem określonego pojęcia lub słowa, co niestety nie jest częstą praktyką leksykograficzną. Przykładowo w hasle *гурски* czytamy, że: „Назва гурски – один з евфемізмів лексеми чорт” [Хобзей 2002: 93].

2.2. Tabu nowożytnie

Wśród prac dotyczących tabu nowożytnego warto wyróżnić dwa słowniki – *Словник евфемізмів уживаних у говірках та молодіжному жаргоні Західного Полісся і західної частини Волині* autorstwa Hryhorija Arkuszyna oraz słownik Łesi Stawuцьkiej *Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників: Обсценізми, евфемізми, сексуалізми*. Pierwsza z nich jest zbiorem rozmaitych nazw zastępczych podzielonych na kilka grup tematycznych. Zawiera również teoretyczne rozważania dotyczące pojęcia eufemizmu, a także analizę sposobów tworzenia eufemizmów w dialektach zachodniopoleskich. Jak podkreślała Chobzej, praca Arkuszyna to pierwsza większa publikacja w językoznawstwie ukraińskim poświęcona wyłącznie problematyce tabu i eufemizmów [Хобзей 2006:

824]. Drugi słownik, jak wyjaśniono w podtytule, obejmuje zarówno słownictwo należące do sfery tabu, a więc zakazane (leksyka niecenzuralna, obsceniczna, seksualizmy), jak i eufemizmy. We wstępie autorka wyjaśnia pojęcie leksyki obscenicznej oraz wulgarnej, co do której zwykle uważa się, że stanowi przekroczenie zakazu językowego.

Iryna Miljewa jest autorką kilku ciekawych prac dotyczących eufemizmów we frazeologii gwarowej. W artykule *Функційні особливості східнослобожанських евфемістичних фразеологізмів* badaczka dzieli zebrane frazeologizmy eufemistyczne na trzy grupy ze względu na ich funkcję: magiczno-zakazujące, maskujące oraz łagodząco-melioratywne [Мілева 2014: 32]. Podkreśla, że frazeologizmy najczęściej dotyczą sfery śmierci, odpowiedzi na pytanie „Dokąd idziesz?” oraz określeń ze znaczeniem ‘zdradca’, ‘stary’, ‘głupi’ [Мілева 2014: 32]. Miljewa zwraca uwagę na specyfikę wschodnioukraińskich gwarowych frazeologizmów eufemistycznych na tle tego typu określeń z innych dialektów. Jako przykład ilustrujący tę tendencję podaje leksem *чорт*, który w gwarach huculskich ma liczne eufemizmy, natomiast w gwarach wschodniosłobożańskich używany jest często wprost [Мілева 2014: 30]. W pracy *Евфемістичні фразеологізми сфери подружнього життя (фрагмент діалектного словника)* zaprezentowano liczne frazeologizmy eufemistyczne dotyczące życia małżeńskiego. Materiał podzielono według kryterium semantycznego na następujące grupy: ‘wspólne życie bez ślubu’, ‘zdradzająca dziewczyna (kobieta)’, ‘zdradzający mężczyzna’, ‘zdradzać/zdradzić małżonka’, ‘pokłócić się/kłócić się ze współmałżonkiem’, ‘rozwieść się/rozwódzić się’. Jak zauważa autorka, najliczniejszą grupę stanowią określenia ze znaczeniem ‘zdradzić małżonka’ oraz ‘rozwieść się’ [Мілева 2012: 166].

Artykuł *Евфемістичний діалектний фразеологічний словник: концепція та структура* jest zapowiedzią opracowania dialektologicznego słownika frazeologizmów eufemistycznych w gwarach wschodniostepowych. Miljewa przybliża koncepcję pracy, podaje zasady doboru jednostek leksykalnych (eufemistyczne frazeologizmy używane „tutaj i teraz”) [Мілева 2017: 170], opisuje budowę artykułu hasłowego. Planowany słownik byłby bardzo potrzebną i ciekawą pozycją wśród prac dotyczących problematyki tabu i eufemizmów.

Warto wspomnieć także o pracy doktorskiej Miljewej *Евфемізація і дисфемізація у фразеотворенні говірок сходу України*. Jej tekst, o ile mi wiadomo, nie został opublikowany w całości, ale o treści pracy można się dowiedzieć z autoreferatu (*Евфемізація і дисфемізація у фразеотворенні говірок сходу України. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук*). Celem dysertacji było opisanie sposobów tworzenia i funkcjonowania eufemizmów i dysfemizmów frazeologicznych w gwarach wschodnioukraińskich. Autorka podjęła również próbę wskazania różnic pomiędzy eufemizmem a dysfemizmem, zwracając uwagę na trudności związane z realizacją tego zadania, a także opisała charakter zjawiska tabu językowego ze szczególnym uwzględnieniem różnic

między dawnym a współczesnym tabu i ich odzwierciedleniem w analizowanym materiale językowym.

Inną pracą z interesującego nas kręgu badawczego jest artykuł Liubowi Froliak *Вербалізація поведінкового табу в українських східностепових говірках*. Autorka poddaje analizie formuły zakazujące pewnych zachowań, a także różnego rodzaju określenia (zarówno wprost, jak i eufemizmy) ze sfery śmierci. Autorka stwierdza, że wśród użytkowników wschodniostepowych gwar ukraińskich zakaz dotyczący niektórych zachowań jest ciągle żywy, natomiast zakaz językowy jest zmienny w czasie i zależny od wielu czynników, takich jak np. osoba rozmówcy [Фроляк 2008: 66].

W kontekście badań tabu językowego i eufemizmów w języku ukraińskim wypada również odnotować dysertację Oleha Janusza *Евфемія і суміжні явища в українській і російській мовах*. Wprawdzie, zgodnie ze stanem mojej wiedzy, nie została ona opublikowana w formie książkowej, ale mamy dostęp do autoreferatu. W pracy dokonano klasyfikacji i opisu określeń zastępczych na materiale języka ukraińskiego i rosyjskiego, omówiono m.in. pojęcie tabu językowego, które uznano za główną przyczynę powstawania eufemizmów, a także scharakteryzowano dość obszernie samo pojęcie eufemizmu.

W związku ze zmianami tabu językowego w czasie i przestrzeni pojawiają się również prace związane z nowymi obszarami oddziaływania zakazu językowego. W ten trend wpisuje się artykuł Ołena Iszczenki *Тематичні табу європейського бізнес-середовища*. Autorka porusza w nim problem tabu komunikacyjnego w sferze biznesu, zwracając uwagę na istotne znaczenie znajomości tematów tabu w poszczególnych kulturach europejskich dla kontaktów między przedsiębiorcami.

Natalia Jewtuszenko i Wiktoria Andrijasz w artykule *Евфемізму у публічному дискурсі – механізм політкоректної мовної поведінки* rozpatrują pojęcie eufemizacji i eufemizmu w kontekście zjawiska poprawności politycznej. Analizują rolę eufemizmów w dyskursie politycznym i dochodzą do wniosku, że ich użycie zapewnia zgodność z doktryną poprawności politycznej, rozumianej jak system norm zachowania przyjęty w danym społeczeństwie w celu walki z negatywnymi stereotypami w stosunku do grup tradycyjnie dyskryminowanych [Євтушенко, Андріяш 2022: 13].

2.3. Tabu i eufemizmy w folklorze

Prace dotyczące problematyki tabu i eufemizmów w folklorze (a dokładnie w folklorze pieśniowym) wyodrębniono w osobną grupę z powodu specyficznego materiału badawczego, ale także ze względu na to, że wśród nich są dwie monografie, które dość obszernie omawiają badany problem. Pierwszą z nich jest praca Mykoły Lesiuka *Еротизм в українському пісенному фольклорі: лінгвістичний аспект*,

w której autor omawia różnego rodzaju określenia ze sfery erotyki, funkcjonujące w pieśniach ludowych, w tym frazeologizmy. Badacz odwołuje się do symboliki ludowej (np. wianek, koń, kalina), koncentruje się przede wszystkim na określeniach neutralnych oraz eufemistycznych, wskazuje również sposoby tworzenia eufemizmów, sklasyfikowanych według kryterium semantycznego (np. nazwy aktu miłosnego, nazwy części ciała).

Druga monografia autorstwa Jadwigi Stępnik-Szeptyńskiej nosi tytuł *Tabu językowe w ludowych pieśniach ukraińskich*. W pracy zgromadzono określenia z dwóch sfer tradycyjnie zaliczanych do tabu językowego – erotyki i śmierci. Materiał do badań stanowiły teksty pieśni obscenicznych i weselnych oraz lamenty pogrzebowe. Jednostki leksykalne sklasyfikowano w kilka grup semantycznych. Na podstawie analizy stwierdzono, że treści tabuizowane wyrażane są na dwa sposoby – z jednej strony poprzez łamanie tabu, a z drugiej z użyciem eufemizmów. Scharakteryzowano również sposoby tworzenia tych ostatnich w badanym materiale.

2.4. Tabu i eufemizmy w literaturze i przekładzie

Dość licznie powstają prace analizujące problematykę tabu i eufemizmów w utworach literackich oraz w przekładach. Ołena Chomik w artykule *Евфемістична лексика у творах Лесі Українки* przeanalizowała eufemistyczne nazwy istot mitologicznych funkcjonujących w utworach Łesi Ukrainki pod kątem mechanizmów ich tworzenia. Na tej podstawie doszła do wniosku, że część z nich to „zużyte” eufemizmy, które nie pełnią już właściwej im funkcji osłabiania negatywnej reakcji na słowo [Хомік 2021: 217]. O. Jaskewycz i M. Krawciw to autorki artykułu *Особливості використання евфемізмів замість обсценної лексики та їхні функції у художньому творі*, w którym badają eufemizmy i ich funkcjonowanie w języku angielskim i ukraińskim na podstawie utworu J.D. Salinger’a *Buszujący w zbożu* oraz jego ukraińskiego przekładu (*Над прірвою у житі*) autorstwa O. Łohwynenki. Nadija Wolyneć w artykule *Табуйована лексика та особливості її відтворення в художніх перекладах* analizuje leksykę tabuizowaną w utworach hiszpańskich pisarzy oraz jej przekłady na język ukraiński. Badaczka zwraca uwagę na trudności, z jakimi boryka się tłumacz tego typu słów i wyrażeń, polegające na konieczności posiadania gruntownej wiedzy na temat tła kulturowego funkcjonowania leksyki tabu.

2.5. Prace teoretyczne

Wśród publikacji na temat tabu i eufemizmów są i takie, które mają charakter teoretyczny. Autorzy próbują w nich opisywać i analizować krytycznie już istniejące ustalenia dotyczące pojęcia tabu językowego oraz eufemizmu czy sposobów

tworzenia określić zastępczych. J. Jelowska w artykule *Поняття табу та його класифікації в сучасному мовознавстві* dokonuje szczegółowego przeglądu różnorodnych definicji pojęcia tabu językowego i jego rodzajów. Z kolei J. Kornielajewa w pracy *Лінгвістична природа евфемизмів* przytacza istniejące w literaturze przedmiotu klasyfikacje eufemizmów i snuje rozważania nad ich istotą, przyczynami tworzenia i funkcją.

3. Podsumowanie

Na podstawie zaproponowanego powyżej przeglądu prac dotyczących problematyki tabu językowego i będących konsekwencją jego działania eufemizmów, można pokusić się o sformułowanie kilku wniosków. Jako pierwsze nasuwa się spostrzeżenie, iż większość publikacji to mniej lub bardziej obszerne artykuły, natomiast opracowania o charakterze słownikowym oraz monografie stanowią zdecydowaną mniejszość. Najliczniejsze są prace, których głównym tematem są eufemizmy, a tabu językowe pojawia się w nich jako element drugorzędny; zwykle badacze mówią o nim w kontekście przyczyn powstawania określeń zastępczych. Nietrudno dostrzec, że bazą materiałową wielu prac są przede wszystkim dialekty (m.in. huculskie, zakarpackie, słobożańskie, poleskie). Nie odnotowano prac obrazujących zmiany zachodzące współcześnie w sferze oddziaływania tabu, takie jak detabuizacja czy powstawanie nowych obszarów tabu. Nieliczne (oprócz słownika Stawyckiej oraz prac na temat erotyki w folklorze pieśniowym) są prace dotyczące słownictwa związanego ze sferą seksualną człowieka.

4. Perspektywy badawcze

Z powyższego podsumowania wynika, że pożądanym byłoby opracowanie leksyki ze sfery tabu i eufemizmów we współczesnym literackim języku ukraińskim. Słownik tego typu został stworzony m.in. dla języka polskiego (A. Dąbrowska, *Słownik eufemizmów polskich czyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie*). Istnieje także potrzeba stworzenia syntezy problematyki tabu i eufemizmów w dialektach ukraińskich. Takie opracowanie z pewnością byłoby ciekawe i mogłoby wnieść wiele interesujących spostrzeżeń na temat podobieństw i różnic² między poszczególnymi gwarami. Można by również podjąć próbę opracowania tabu i eufemizmów w wiekach dawnych, choć tu z pewnością badacz natrafiłby na trudności spowodowane brakiem lub bardzo rzadkim notowaniem tego typu leksyki w słownikach.

² Jedną ze znaczących i zaskakujących różnic sygnalizuje I. Miljewa, która zwraca uwagę, iż leksem *чорт* w gwarach wschodniosłobożańskich i stepowych, w przeciwieństwie do gwar huculskich, nie jest objęty tabu [Мілева 2014: 30].

Ciekawe wydaje się także prześledzenie losów³ samego leksemu tabu na gruncie języka ukraińskiego oraz przeanalizowanie zmian zachodzących wspólnie w sferze oddziaływania tabu czy też różnic pokoleniowych i genderowych w zakresie dziedzin i tematów tabu.

Wykaz wykorzystanej literatury

- Dąbrowska A., *Eufemizmy współczesnego języka polskiego*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1993.
- Dąbrowska A., *Słownik eufemizmów polskich, czyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1998.
- Stępnik-Szeptyńska J., *Tabu językowe w ludowych pieśniach ukraińskich*, Kraków: Wydawnictwo Scriptum, 2015.
- Турпа А., *Losy słowa tabu w Polsce (od encyklopedii Orgelbranda do prasy popularnej)*, [w:] *Język a Kultura 21: Tabu w języku i kulturze*, red. A. Dąbrowska, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2009, s. 13–22.
- Турпа А., *Polski wkład w badanie tabu językowego*, [w:] *Tabu w procesie globalizacji kultury*, red. A. Małycka, K. Sobstyl, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2016, s. 13–23.
- Widlak S., *Zjawisko tabu językowego*, [w:] „Lud” 1968, t. 52, s. 7–25.
- Андріяш В., Євтушенко Н., *Евфемізми у публічному дискурсі – механізм політкоректної мовної поведінки*, [в:] „Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління”, 2022, № 2 (62), с. 7–15.
- Аркушин Г., *Словник евфемізмів уживаних у говірках та молодіжному жаргоні Західного Полісся і західної частини Волині*, Луцьк–Люблін: Видавництво Волинської обласної друкарні, 2005.
- Волинець Н., *Табуїтована лексика та особливості її відтворення в художніх перекладах*, [в:] „Knowledge, Education, Law, Management”, 2020, № 7 (35), с. 59–65.
- Єловська Ю., *Поняття табу та його класифікації в сучасному мовознавстві*, [в:] „Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія”, 2014, № 8, с. 221–223.
- Іщенко О., *Тематичні табу європейського бізнес-середовища*, [в:] Електронний ресурс: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/187/5193/10898-1?inline=1>.
- Корнелаєва Є., *Лінгвістична природа евфемізмів*, [в:] „Львівський філологічний часопис. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності”, 2019, № 5, с. 70–75.
- Кравців М., Яскевич О., *Особливості використання евфемізмів замість обсценної лексики та їхні функції у художньому творі*, [в:] *Рідне слово в етнокультурному вимірі*, ред. С. Альбота, Дрогобич: Посвіт, 2022, с. 235–243.

³ Takiego zadania podjęła się A. Турпа w odniesieniu do języka polskiego [Турпа 2009].

- Лесюк М., *Еротизм в українському пісенному фольклорі: лінгвістичний аспект*, Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010.
- Мілева І., *Евфемізація і дисфемізація у фразеотворенні говірок сходу України*, автореф... канд. філ. наук, Луганськ: Б.в., 2005.
- Мілева І., *Евфемістичний діалектний фразеологічний словник: концепція та структура*, [в:] „Актуальні проблеми філології та перекладознавства”, 2017, № 12, с. 168–172.
- Мілева І., *Евфемістичні фразеологізми сфери подружнього життя (фрагмент діалектного словника)*, [в:] „Лінгвістика”, 2012, № 3 (27), с. 160–169.
- Мілева І., *Функційні особливості східнословобанських евфемістичних фразеологізмів*, [в:] „Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди”, 2014, № 37, с. 29–33.
- Пискач О., *Евфемізми та інші вербальні репрезентанти концепту „смерть” в українських говірках Закарпаття*, [в:] „Науковий вісник Ужгородського університету”, 2021, № 2 (46), с. 181–186.
- Пискач О., *Табу в поховальній обрядовості Закарпаття: етнолінгвістичний аспект*, [в:] „Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія”, 2019, № 2 (42), с. 80–85.
- Редька М., *Непряма номінація чорта в українських народних чарівних казках (у записах ХІХ ст.)*, [в:] „Мандрівець”, 2007, № 5 (70), с. 41–45.
- Ставицька Л., *Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обсценізми, евфемізми, сексуалізми*, Київ: Критика, 2008.
- Фроляк Л., *Вербалізація поведінкового табу в українських східностепових говірках*, [в:] *Tabu językowe i eufemizacja w dialektach słowiańskich*, ред. F. Czyżewski, A. Tytupa, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2008, с. 55–68.
- Хобзей Н., *Гуцульська міфологія. Етнолінгвістичний словник*, Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2002.
- Хобзей Н., *Сучасне українське діалектне словництво*, [в:] „Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність”, 2006, № 15, с. 819–826.
- Хомік О., *Евфемізми на позначення табуйованих тварин в українському лінгвокультурному просторі*, [в:] „Записки з українського мовознавства”, 2019, № 26(1), с. 116–124.
- Хомік О., *Евфемістична лексика у творах Лесі Українки*, [в:] Електронний ресурс: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/34980/2/VNPK_INA_2021_Khomik_O-Evfemistyczna_leksyka_u_215-221.pdf.
- Хомік О., *Особливості дослідження української берегової евфемістичної лексики*, [в:] Електронний ресурс: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/207/5761/12041-1?inline=1>.
- Януш О., *Евфемія і суміжні явища в українській і російській мовах*, автореф... канд. філ. наук, Київ 1997.

Wykaz wykorzystanej literatury [References]

- Dąbrowska A., *Eufemizmy współczesnego języka polskiego polskiego* [Euphemisms of the Contemporary Polish Language], Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1993.
- Dąbrowska A., *Słownik eufemizmów polskich, czyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie* [A Dictionary of Euphemisms in Polish], Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1998.
- Stępnik-Szeptyńska J., *Tabu językowe w ludowych pieśniach ukraińskich* [Language Taboo in Ukrainian Folk Songs], Kraków: Wydawnictwo Scriptum, 2015.
- Tyrpa A., *Losy słowa tabu w Polsce (od encyklopedii Orgelbranda do prasy popularnej)* [The History of the Word Tabu 'Taboo' in Poland (from the Orgelbrand Encyclopedia to the Popular Press)], [w:] *Język a Kultura 21: Tabu w języku i kulturze*, red. A. Dąbrowska, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2009, s. 13–22.
- Tyrpa A., *Polski wkład w badanie tabu językowego* [Polish input into researching language taboos], [w:] *Tabu w procesie globalizacji kultury*, red. A. Małycka, K. Sobstyl, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2016, s. 13–23.
- Widłak S., *Zjawisko tabu językowego* [The Phenomenon of Taboo Language], [w:] „Lud” 1968, t. 52, s. 7–25.
- Andriiash V., Yevtushenko N., *Eufemizmy u publicznemu dyskursi – mekhanizm politkorektnoi movnoi povedinky* [Euphemisms in Public Discourse – Mechanism of Politically Correct Language Behavior], [v:] „Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Politychni nauky ta publichne upravlinnia”, 2022, no. 2 (62), s. 7–15.
- Arkushyn H., *Slovnnyk evfemizmiv uzhyvanykh u hovirkakh ta molodizhnomu zharhoni Zakhidnoho Polissia i zakhidnoi chastyny Volyni* [Dictionary of Euphemisms used in Regional Dialect and Youth Slang of Western Polissia and the Western Part of Volyn], Lutsk–Liublin: Vydavnytstvo Volynskoi oblasnoi drukarni, 2005.
- Volynets N., *Tabuiovana leksyka ta osoblyvosti yii vidtvorennia v khudozhnikh perekladakh* [The Key Features of Translation of Taboo Language in Literary Text], [v:] „Knowledge, Education, Law, Management”, 2020, no. 7 (35), s. 59–65.
- Yelovska Y., *Poniattia tabu ta yoho klasyfikatsii v suchasnomu movoznavstvi* [The Concept of Taboo and its Classification in Modern Linguistics], [v:] „Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu, Serii: Filolohiia”, 2014, no. 8, s. 221–223.
- Ishchenko O., *Tematychni tabu evropeiskoho biznes-seredovyshcha* [Taboo Topics of the European Business Environment], [v:] Elektronnyi resurs: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/187/5193/10898-1?inline=1>.
- Korneliaeva Y., *Linhvistychna pryroda evfemizmiv* [Linguistic Nature of Euphemisms], [v:] „Lvivskiy filolohichnyi chasopys. Naukovyi zhurnal Lvivskoho derzhavnogo universytetu bezpeky zhyttiediialnosti”, 2019, no. 5, s. 70–75.
- Kravtsiv M., Yaskevych O., *Osoblyvosti vykorystannia evfemizmiv zamist obstsennoi leksyky ta yikhni funktsii u khudozhnomu tvori* [Peculiarities of using Euphemisms instead of Obscene Vocabulary and their Functions in the Literary Text], [v:] *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri*, red. S. Albota, Drohobych: Posvit, 2022, s. 235–243.

- Lesiuk M., *Erotyzm v ukrainskomu pisennomu folklori: lnhvistychnyi aspekt* [*Eroticism in Ukrainian Folk Songs: the Linguistic Aspect*], Ivano-Frankivsk: Misto NV, 2010.
- Milieva I., *Evfemizatsiia i dysfemizatsiia u frazeotvorenni hovirok skhodu Ukrainy* [*Euphemisation and Disphemisation in Phraseological Formation of the Dialects in the East of Ukraine*], avtoref... kand. fil. nauk, Luhansk 2005.
- Milieva I., *Evfemistychnyi dialektnyi frazeolohichnyi slovnyk: kontseptsii ta struktura* [*Euphemistic dialect phraseological dictionary: conception and structure*], [v:] „Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva”, 2017, no. 12, s. 168–172.
- Milieva I., *Evfemistychni frazeolohizmy sfery podruznoho zhyttia (frahment dialektnoho slovnyka)* [*Euphemistic Phraseological Units of Married Life (Fragment of Dialectal Dictionary)*], [v:] „Linhvistyka”, 2012, no. 3 (27), s. 160–169.
- Milieva I., *Funktsiini osoblyvosti skhidnoslobozhanskykh evfemistychnykh frazeolohizmiv* [*Functional features of euphemistic phraseological units of East Sloboda Ukrainian dialects*], [v:] „Linhvistychni doslidzhennia: Zb. nauk. prats KhnPU im. H. S. Skovorody”, 2014, no. 37, s. 29–33.
- Pyskach O., *Evfemizmy ta inshi verbalni reprezentanty kontseptu «smert» v ukrainskykh hovirkakh Zakarpattia* [*Euphemisms and Other Verbal Representatives of the Concept “Death” in the Ukrainian Dialects of Transcarpathia*], [v:] „Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu”, 2021, no. 2 (46), s. 181–186.
- Pyskach O., *Tabu v pokhovalnii obriadovosti Zakarpattia: etnolinhvistychnyi aspekt* [*Taboo in the Transcarpathian Funeral Rites: Ethnolinguistic Aspect*], [v:] „Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii filolohiia” 2019, no. 2 (42), s. 80–85.
- Redkva M., *Nepriama nominatsiia chorta v ukrainskykh narodnykh charivnykh kazkakh (u zapysakh XIX st.)* [*Indirect Nomination of the Devil in Ukrainian Folk Fairy Tales (in Records of the 19th Century)*], [v:] „Mandrivets”, 2007, no. 5 (70), s. 41–45.
- Stavytska L., *Ukrainska mova bez tabu. Slovnyk netsenzurnoi leksyky ta yii vidpovidnykiv. Obsenizmy, evfemizmy, seksualizmy* [*Ukrainian Without Taboos: a Dictionary of Obscenities, Euphemisms and Sexual Slang*], Kyiv: Krytyka, 2008.
- Froliak L., *Verbalizatsiia povedinkovoho tabu v ukrainskykh skhidnostepovykh hovirkakh* [*Verbalization of Behaviour Taboo in Ukrainian Eastern-Steppe Dialects*], [v:] *Tabu językowe i eufemizacja w dialektach słowiańskich*, red. F. Czyżewski, A. Tyrpa, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2008, s. 55–68.
- Khobzei N., *Hutsulska mifolohiia. Etnolinhvistychnyi slovnyk* [*Hutsul Mythology. Ethnolinguistic Dictionary*], Lviv: In-t im. I. Krypiakevycha NANU, 2002.
- Khobzei N., *Suchasne ukrainske dialektne slovnytstvo* [*Modern Ukrainian Dialectal Lexis*], [v:] „Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist”, 2006, no. 15, s. 819–826.
- Khomik O., *Evfemizmy na poznachennia tabuiovanykh tvaryn v ukrainskomu lnhvokulturnomu prostori* [*Euphemisms for the Marking of Taboo Animals in the Ukrainian Linguistic and Cultural Space*], [v:] „Zapysky z ukrainskoho movoznavstva”, 2019, no. 26 (1), s. 116–124.
- Khomik O., *Evfemistychna leksyka u tvorakh Lesi Ukrainky* [*Euphemistic Vocabulary in Lesya Ukrainka's Works*], [v:] Elektronnyi resurs: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/34980/2/VNPK_INA_2021_Khomik_O-Evfemistychna_leksyka_u_215-221.pdf.

-
- Khomik O., *Osoblyvosti doslidzhennia ukrainskoi oberehovoï evfemistychnoi leksyky* [*Peculiarities of the study of Ukrainian protective euphemistic vocabulary*], [v:] Elektronnyi resurs: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/207/5761/12041-1?inline=1>.
- Yanush O., *Evfemiia i sumizhni yavyshcha v ukrainskii i rosiiskii movakh* [*Euphemia and other closely-related Phenomena in Ukrainian and Russian Languages*], avtoref... kand. fil. nauk, Kyiv 1997.